

Bijdrage Gerdi Verbeet aan de Sachsenhausen-herdenking in Vught,

8 september 2023

Goedemorgen allemaal!

Wat mooi om te zien hoe we hier, jong en oud, verenigd zijn bij deze herdenking.

Laten we teruggaan naar het jaar 1936.

Tijdens de eerste twee weken van augustus van dat jaar werden in Berlijn de Olympische zomerspelen gehouden. Aan de spelen deden 49 landen mee, met in totaal bijna vierduizend atleten - een absoluut record. Nooit eerder deden zoveel sporters mee en waren er zoveel onderdelen. Er was een nieuw stadion gebouwd met plaats voor honderdduizend toeschouwers en er was een echt Olympisch dorp voor alle deelnemers. Dat noemden ze het *Dorf des Friedens*, het dorp van de vrede. Dictator Adolf Hitler was drie jaar aan de macht.

35 kilometer verderop – je kon het gejuich van het Olympische publiek bij wijze van spreken horen – werd in diezelfde tijd een heel ander ‘dorp’ gebouwd. Eigenlijk was het meer een verzameling barakken, omgeven door wachttorens en prikkeldraad. Boven de poort stond ‘Arbeit macht frei’ – maar dat was een grote leugen, want het was niet de bedoeling dat iemand die hier werd binnengebracht, ooit nog vrij kwam. Hoe hard je ook werkte. Dat ‘dorp’ heette concentratiekamp Sachsenhausen. De eerste gevangenen arriveerden er in september 1936. Hoeveel mensen er de eerste drie jaar gevangen zaten is niet bekend, maar we weten dat het er tussen 1939 en 1945 meer dan 200.000 waren. In het kamp zaten naast krijgsgevangenen en verzetstrijders ook Joden, Roma, Sinti en homoseksuelen. Een groot deel van hen heeft het niet overleefd.

Sachsenhausen was een modelkamp, diende als voorbeeld voor veel meer kampen, zowel in Duitsland als in Nederland, Polen en veel andere landen. Bewakers van die kampen werden in Sachsenhausen opgeleid.

Vandaag staan we stil bij de Nederlanders die in Sachsenhausen waren opgesloten en bij diegenen van hen die dat niet hebben overleefd. De meesten van hen waren opgepakt omdat ze tegenstanders waren van het Nazi-regime.

Zij hadden gewoon een andere politieke mening hadden dan Adolf Hitler en zijn partij, zoals socialisten en communisten.

Hoeveel Nederlanders er precies gevangen zaten, weten we niet, maar het waren er zeker 3700. Meer dan 1400 van hen hebben het einde van de oorlog niet gehaald. Velen van hen zijn omgekomen door honger of ziekte of omdat ze, zonder eerlijk proces, zomaar om wie ze waren werden doodgeschoten.

Sommige van die gevangenen zijn heel bekend geworden. Zoals Anton de Kom, een jonge Surinaamse schrijver die artikelen had geschreven voor communistische verzetsbladen. Zijn boeken en geschriften werden later beroemd. De voetballer Jur Haak, die twee keer in het Nederlands elftal speelde. Over hem is een prachtige documentaire gemaakt. Reina Prinsen Geerligts, die zich als scholiere al verzette tegen de bezetters. Naar haar is later een boekenprijs genoemd. Truus van Lier, een studente die de moed had een politieman dood te schieten – een man die veel mensen aan de Duitsers had verraden. Over haar is een boek geschreven.

Anton de Kom en Jur Haak zaten allebei eerst hier vlakbij in kamp Vught gevangen. Vanaf hier zijn ze gedeporteerd naar Sachsenhausen.

Anton, Jur, Reina en Truus, mensen die zich verzetten tegen een onmenselijk regime, tegen de bezetters van ons land. Vandaag herdenken we hen – en al die andere Nederlanders die gevangen zaten in Sachsenhausen en de velen van hen die daar zijn omgekomen.

Een bijeenkomst zoals wij vandaag hebben, wordt vaker in ons land gehouden. Ter nagedachtenis van de mensen die in andere kampen zijn omgekomen bijvoorbeeld. En natuurlijk ieder jaar op 4 mei in het hele land, als we het einde van de oorlog herdenken en iedereen die daarin de dood heeft gevonden.

En altijd hoor je dan: dit mag nooit meer gebeuren!

Maar dat is helaas niet waar. Het gebeurt steeds opnieuw.

78 jaar na het einde van de bezetting van Nederland, zijn er nog steeds veel landen waar oorlog wordt gevoerd, waar mensen worden opgesloten omdat ze anders denken, waar concentratiekampen bestaan. Zoals in China, waar Oeigoeren gewoon om wie ze zijn worden opgesloten in kampen. Of in

Oekraïne waar het oorlog is – en waar kinderen door de Russische bezetter worden ontvoerd en naar tehuizen gebracht in Rusland – ver van hun familie.

Nu, in 2023, woont één op de vijf kinderen in de wereld in een land waar het oorlog is. Eén op de vijf.

Soms lijkt het, alsof het geen zin heeft om je te verzetten tegen onrecht.

En toch is dat niet zo.

De kinderen die hier vandaag zijn, van basisschool De Springplank, hebben dit monument geadopteerd. En dat is niet voor niets.

Want als we willen dat de wereld verandert, dat er geen oorlog meer is, geen concentratiekampen, geen mensen die gevangen worden gehouden om wat ze denken – dan begint dat met de kinderen.

De wereld van 2040, 2050 – dat is jullie wereld. De kinderen van nu zullen leven in de wereld van morgen. Het is dus aan hen, aan jullie, om te werken aan een wereld die beter is dan die van 2023. En dat begint echt al op school. Het doet ertoe hoe je met elkaar omgaat. Of je iets voor een ander over hebt. Of je je verantwoordelijk voelt voor de mensen om je heen – je ouders, je zusjes en broertjes, je vriendjes, de buurt waar je woont. Dat het je niet onverschillig laat hoe het met hen gaat. Dat je in verzet, in opstand komt als je onrecht ziet. Dat je aandacht hebt voor kinderen die vreselijke dingen hebben meegemaakt, die hier naartoe zijn gevlucht uit landen in oorlog. Dat je je daarin verdiept. En dat je voor hen in de bres springt. Want we weten dat de oorlog een lange schaduw werpt over het leven van mensen. Het einde van de oorlog in Nederland ligt inmiddels al 78 jaar achter ons, maar er zijn nog steeds mensen die eronder lijden. Soms omdat ze het zelf hebben meegemaakt, of omdat ze zijn opgevoed door ouders die emotioneel beschadigd waren door de oorlog. En ja, dan helpt het enorm als de omgeving begrip heeft voor hun verdriet en troost biedt. Ook na 78 jaar nog.

Het is niet voor niets dat veel mensen naar Nederland willen komen. Nederland is een vrij land, een democratische rechtstaat. Dat betekent dat voor de wet iedereen gelijk is. Het is een van de meest fundamentele verschillen met een

dictatuur zoals wij die tijdens de bezetting kenden – en zoals veel mensen die ook nu nog kennen.

Maar omdat het zo lang geleden is dat Nederland een dictatuur kende, lijkt het wel of we vergeten zijn hoe dat was. We lijken te vergeten hoe ongelofelijk belangrijk democratie is – en hoe kwetsbaar. Om ons heen zien we hoe landen die vroeger een stevige democratie kenden nu afglijden naar een staatsvorm met dictatoriale trekjes. De persvrijheid wordt aangetast, rechten van groepen worden met voeten getreden, de macht van de leider steeds verder opgerekt.

Dat mag in Nederland nooit gebeuren. En dat kunnen we alleen voorkomen, als we samen de democratie verdedigen.

Hoe Nederland er over tien, twintig jaar uitziet, dat begint nu. Dat begint bij de kinderen die zo oud zijn als jullie, leerlingen van De Springplank.

Ooit waren er jonge mensen, soms nauwelijks tien jaar ouder dan jullie nu, die bereid waren ons land te verdedigen tegen de ondermijning van de democratie. Aan die mensen, zoals Anton de Kom, Reina Prinsen Geerligts, Jur Haak, Truus van Lier, de overgrootvader van Nathalie Boshman, de vader van Pieter Broertjes – en al die andere meisjes en vrouwen, jongens en mannen die de oorlog niet hebben overleefd, zijn we verplicht de democratie te verdedigen.

Zij hebben strijd geleverd, hun leven geofferd voor de vrede waarin wij in Nederland nu leven. Dat mogen we nooit vergeten.